

VUK KAO DIO IZRAZA PREZIMENA U POKRČJU

Sažetak: U fokusu autora u ovom članku jesu prvenstveno prezimena *Traživuk* i *Vatavuk*. Prvo se nalazi uz desnu obalu (kistanjsko područje), a drugo uz lijevu obalu Krke (drniško područje). Ostala se prezimena motivirana vukom samo navode. Obrađuje se tvorbena struktura i nekadašnje značenjsko polje prezimena *Traživuk* i *Vatavuk*. Potom se obrađuje i sociolingvistički razlog razasutosti prezimena iste motivacije u znatnom broju po Pokrčju i dalmatinskom zaleđu.

Ključne riječi: prezime u Pokrčju, tvorbena struktura, značenje, glavni motiv, sociolingvistička analiza.

1. Pristup temi

U prvom planu ovoga članka samo su prezimena *Traživuk* i *Vatavuk*. Zajedničke su im dvije osobine: način tvorbe i nekadašnje značenjsko polje.¹ Prvo se od njih (tj. *Traživuk*) nalazi u kistanjskom, drugo (tj. *Vatavuk*) u drniškom dijelu Pokrčja. Sva ostala prezimena motivirana vukom bit će tek spomenuta. Uza njih će biti spomenut i sociolingvistički razlog zbog kojeg su prezimena ovakve motivacije u tolikom broju rasuta dalmatinskim zaleđem.

2. Identičnosti i sličnosti

Identična su po načinu tvorbe. Oba su kompoziti i to takvi da im se opća imenica *vuk* nalazi iza glagola u izrazu znaka. Ni jedno od njih nije obilježeno sufikslnim dočetakom tipičnim za prezimensku vrstu antroponima.

Slična su po tome što su porijeklom nadimci, što su iz istog značenjskog izvora,² ali stvarnu vrijednost iz trenutka nastanka i jednog i drugog prezimena

1 Usp. tvrdnju da se ne zaboravljaju trenuci kad se netko obrukao. « Predak mu u XVI veku, u Lici, upao u govna, a on, i danas, taj pad ispašta nadimkom *Govnać*, MDP 181 (siglom je označena bibliografska jedinica, brojka iza praznog slovnog mjesta brojka je stranice).

2 Neke zgode odnosa između čobana i vuka iz nekadašnjih vremena v. u VAB 403 (posebno bilj. 157).

tek naslućujemo prema značenjskom sadržaju glagola iz njihove osnovne strukture, jer se njihovo nadimačko porijeklo izgubilo u magli zaborava.³

3. Razlika

Razlika među njima vidljiva je samo u njihovoj formi, točnije u njihovu izrazu. U prezimena *Traživuk* glagol ispred osnovnog motiva u standardnom je obliku. U prezimena *Vatavuk* zamuknut je suglasnik *h* s početka složeničke strukture, u skladu s dijalektalnim osobinama govora uz rijeku Krku. Novoštokavci ovoga kraja taj suglasnik ne izgovaraju ni jednoj poziciji. Zato treba pretpostaviti da se ispred motiva *vuk* nalazi glagol *hvatati*.

4. Značenje

Danas svako od ovih prezimena ima samo značenje *prezime*, tj. znak za identifikaciju stanovitog broja jedinki neke društvene zajednice. Kad govorimo o njihovom značenju, onda obično pomišljamo na značenje koje su ona imala na početku upotrebe. Za takvo su značenje znali samo pripadnici pokoje generacije ili iz vremena njegova nastanka.. S vremenom se ono izgubilo, pa sam ga na jednom mjestu usporedio s davno izgubljenom crnom kutijom koja s ugašenim signalom tavori negdje u dubini morskog bezdana skrivajući tajnu za kojom znatiželjnici uzaludno tragaju.

Zato nekadašnje značenje prezimena *Traživuk*, odnosno prezimena *Vatavuk*, tek naziremo iz značenja glagola ispred glavnog motiva, iz glagola *tražiti* (vuka da mu se lovac osveti za počinjenu štetu) ili glagola *hvatati* (vuka da ne počini štetu vlasnikovim ovcama ili kojoj drugoj stoci).

5. Ostala prezimena

Svako od njih zaslužilo bi posebnu obradu jer se međusobno razlikuju. Razlikuju se ponajvećma po dočetu. Najveći dio od njih završava na –ić ili na –ović/–ević ali ima i onih na –ica (npr. *Vukmirica*), tj. na sufiks deminutivnog značenja kakvog su i sufiksi karakteristični za tvorbu prezimena.⁴ Ovoj kategoriji pripadaju još i prezimena koja su, poput prezimena *Vukašin*, prešla iz kategorije ličnog (osobnog) imena u kategoriju prezimena.

Još se više razlikuju po osnovnom dijelu izraza. Pored tolikih prezimena tvorenih izravno od *vuk*, još su i prezimena tvorena od dvosložnica *Vuco*, *Vujo*, *Vuko*,

3 «Ljudsko je pamćenje, nema sumnje, neobično i počesto nepouzđano tkanje», MSH 94/95

4 Usp. prezimena *Bartulica* i *Bezbradica*..

Vule itd. ili od njihovih izvedenica (npr. *Vulinović*). Ovoj bi vrsti raznolikosti pripadala i prezimena izvedena od ličnih nadimaka ili od ličnih imena ženskih osoba (npr. *Vukušić*) te prezimena koja nije moguće jednoznačno opisati (npr. *Vukadin/Vukadinović*). Ovoj kategoriji pripadaju i prezimena u kojih je zbog razornih alternacija zatrto porijeklo od imenice *vuk* kao npr. u prezimena *Vudragović*.

Evo i svih ostalih (dosad nespomenutih) prezimena ovakve motivacije u Pokrčju: *Vucelja, Vucić, Vučak, Vučenić, Vučenić, Vučić, Vučković, Vugdelija, Vujaković, Vujanović, Vujanović, Vujasinović, Vujatović, Vujčić, Vujević, Vujica, Vujičević, Vujić, Vujinović, Vujko, Vujnić, Vujnović, Vukčević, Vujičević, Vukić, Vukmirović, Vukobrat, Vukojević, Vuković, Vukšić, Vuletić i Vulić*.⁵

6. Sociolingvistička napomena

Raspored signala u postavama prezimena i tolik broj prezimena ovakve motivacije u Pokrčju treba povezati s prirodnom sredinom u kojoj su ova prezimena nastala. U vremenu u kojem su se oblikovala prezimena u Pokrčju *vuk* je tamo imao svoja staništa zbog šumovitosti dalmatinskog zaleđa i otud bio stalna opasnost i za ljude i za njihovu stoku.⁶ Nije slučajno što su u to vrijeme roditelji novorođenoj djeci nadijevali imena poput imena *Vuk*,⁷ *Vuka*, *Vukosava* itd. s naivnim uvjerenjem da će takva imena njihovu potomstvu osigurati postojanost u borbi sa životnim nevoljama i odvratiti od njih urokljive vještica (jer vještica bježe od vuka kao od svog najvećeg neprijatelja).

7. Zaključak

U prvom planu članka samo su prezimena *Traživuk* i *Vatavuk*. Autor im opisuje izrazne vrijednosti, prije svega tvorbenu strukturu, ali i nekadašnje značenje. Ostala prezimena s *vukom* kao glavnim motivom u postavama prezimena u Pokrčju tek su spomenuta i to kao potvrda da je povelik broj prezimena ovakve motivacije povezan s prirodnom sredinom i s vremenom u kojem su se pojavili ovi znakovi za identifikaciju stanovitog broja ljudi u nekoj društvenoj zajednici. Time autor dovodi u vezu dvije realnosti, tj. onu jezičnu i onu nejezičnu, te intonira članak kao sociolingvistički fenomen.

5 Prezimena su navedena u obliku kakav im je u LPH i u HPR.

6 Kolik je udio u mislima i osjećanjima negdašnjeg čovjeka imala riječ *vuk*. Gotovo čitav život bio je «u znaku vuka». A ko još danas misli na vuka? VDG 238.

7 Najpoznatiji je iz tog vremena *Vuk Mandušić*. Više o njemu, njegovu životu i herojskoj pogibiji, v. u BDS 118, odnosno u BDI 36, 40, 46, 47, 49, 50 itd.

Literatura

Sigla Autor i naslov djela

- BDI Boško Desnica, *Historija kotarskih uskoka*, Sveska I, izd. SANU, Beograd 1950.
- BDS Boško Desnica, *Sabrana djela*, izd. SKD «Prosvjeta», Zagreb 2008.
- HPR *Hrvatski prezimenar*; F. Majetić, P. Šimunović (ur.), izd. Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb 2008.
- LPH *Leksik prezimena SR Hrvatske*, V. Putanec, P. Šimunović (ur.), izd. Institut za jezik, Zagreb 1976.
- MDP Milovan Danojlić, *Dragi moj Petroviću*, Hit, izd. Znanje, Zagreb 1986.
- MSH Marko Samardžija, *Hrvatski jezik u Nezavisnoj državi Hrvatskoj*, izd. Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb 1993.
- VAB Vladimir Ardalić, *Bukovica – narodni život i običaji*, izd. SKD «Prosvjeta», Zagreb 2010.
- VDG Vladan Desnica, *Proljeća Ivana Galeba*, Sabrana djela, knj. II, izd. Prosvjeta, Zagreb 1975.

Živko Bjelanović

UDC: 811.163.42'373.232(282.4Krka)

81'373.232:81-27

Original scientific paper

WORD WOLF (VUK) AS A PART OF SURNAMES IN THE RIVER KRKA BASIN

***Summary:** The author's focus in this article is primarily on the surnames Traživuk and Vatavuk. First is located at the right bank of the peninsula and the other on the left bank of the river Krka. The rest of the surnames which include word wolf are merely quoted. The formation structure and the former meaningful field of the surnames Traživuk and Vatavuk are treated. Then the author discusses the sociolinguistic reason for the expansiveness of the surnames around the river Krka basin and Dalmatian hinterland.*

***Key words:** surnames in the river Krka basin, word formation structure, meaning, main motive, sociolinguistic analysis.*

Živko Bjelanović

UDC: 811.163.42'373.232(282.4Krka)

81'373.232:81-27

Lavoro scientifico originale

IL LUPO COME LA PARTE DELL'ESPRESSIONE DEL COGNOME A POKRČJE

***Riassunto:** Nel focus dell'autore in questo articolo è principalmente il cognome Traživuk e Vatavuk. Il primo si trova sulla riva destra (l'area di Kistanje) e l'altro sulla riva sinistra del fiume Krka. Gli altri cognomi motivati da lupo sono semplicemente citati. Anche sono trattati la struttura della formazione e il precedente campo significativo dei cognomi Traživuk e Vatavuk. È presentata la ragione sociolinguistica della dispersione dei cognomi della stessa motivazione in numero sostanziale di Pokrčje e dell'entroterra dalmata.*

***Parole chiave:** cognomi a Pokrčje, struttura di formazione, senso, motivo principale, analisi sociolinguistica.*